

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV

Veřejný ochránce práv (VOP), jinak též nazývaný [ombudsman](#), v České republice působí k **ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, vykonávajících státní správu**, pokud je takové jednání:

- v rozporu s právem,
- právu sice neodporuje, ale je jinak vadné či nesprávné, a tedy neodpovídá principům demokratického právního státu a principům dobré správy
- jsou-li tyto orgány nečinné

VOP je oprávněn zabývat se stížnostmi, které směřují proti činnosti těchto úřadů:

- ministerstev a jiných správních úřadů s působností pro celé území České republiky a správních úřadů jim podléhajících,
- orgánů územní samosprávy (tj. obce a kraje), ale pouze při výkonu státní správy, nikoli tam kde rozhodují ve vlastní působnosti (samospráva)
- České národní banky, pokud působí jako správní úřad,
- Rady pro rozhlasové a televizní vysílání,
- Policie České republiky s výjimkou vyšetřování, kdy působí v trestním řízení
- Armády České republiky a Hradní stráž,
- Vězeňské služby České republiky,
- zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova a ochranné léčení,
- zdravotních pojišťoven,
- orgánů soudu a státního zastupitelství při výkonu státní správy (zejména otázka průtahů v řízení, nečinnosti soudů a nevhodného chování soudců), nikoliv proti samotnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce.

VOP může vést nezávislá šetření, ale nemůže nahrazovat činnost orgánů státní správy a **nemůže rušit nebo měnit jejich rozhodnutí. Při zjištění pochybení však může od úřadů či institucí požadovat, aby zjednaly nápravu.**

Významným oprávněním veřejného ochránce práv je, že není vázán návrhy stěžovatelů a může rozhodnout o zahájení šetření i z vlastní iniciativy (např. na základě informací z médií).

VOP také vykonává **dohled nad dodržování práv osob omezených na svobodě**. Provádí systematické preventivní návštěvy zařízení, kde jsou nebo mohou být osoby drženy na základě rozhodnutí či příkazu orgánu veřejné moci (např. soudu) nebo z důvodu závislosti na poskytované péči (především z důvodu věku, zdravotního stavu, sociální situace atp.). Jde například o policejní cely, věznice, azylová zařízení, léčebny dlouhodobě nemocných, zařízení pro seniory, psychiatrické léčebny, zařízení ústavní výchovy aj.

VOP má právo navrhopvat **zahájení kárných řízení proti předsedům a místopředsedům soudu** v případě, že porušují povinnosti spojené s výkonem jejich funkcí.

Schválením antidiskriminačního zákona v roce 2009 se VOP stal také **orgánem pomáhajícím obětem diskriminace**.

Od roku 2018 je VOP Monitorovacím orgánem pro práva lidí se zdravotním postižením podle Úmluvy OSN o právech lidí s postižením.

Uvedené zákonné vymezení působnosti **nedává ochránci právo vstupovat do soukromoprávních vztahů či sporů** (včetně sporů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, i když jejich zaměstnavatelem je státní úřad). **Jedinou výjimkou jsou stížnosti na diskriminační jednání** – v těchto případech VOP může zasahovat i v soukromoprávní sféře.

VOP také **nemůže zasahovat do rozhodovací činnosti soudů, není odvolacím místem proti jejich rozhodnutí a není oprávněn zasahovat do činnosti těchto výslovně vyjmenovaných institucí:**

- Soudy všech stupňů a typů v jejich rozhodovacích pravomocích,
- Rozhodovací činnost státních zastupitelství,
- Parlament, prezident republiky a vláda,
- Nejvyšší kontrolní úřad,
- zpravodajské služby České republiky,
- orgány činné v trestním řízení.

VOP je volen Poslaneckou sněmovnou na funkční období šesti let z kandidátů, z nichž po dvou navrhuje prezident republiky a Senát; shodné návrhy jsou přípustné. Ochránce může být zvolen pouze na dvě bezprostředně po sobě jdoucí funkční období.

Imunita: VOP nelze trestně stíhat bez souhlasu Poslanecké sněmovny. Odepře-li Poslanecká sněmovna souhlas, je trestní stíhání ochránce vyloučeno po dobu výkonu působnosti ochránce.

VOP je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl při výkonu funkce, a to i po ukončení výkonu funkce, pokud zákon nestanoví jinak; stejnou povinnost mají i zaměstnanci Kanceláře Veřejného ochránce práv.

Zahájení šetření:

- na základě podnětu fyzické nebo právnické osoby
- na základě podnětu adresovaného poslanci nebo senátorovi, který jej ochránci postoupil
- na základě podnětu adresovaného některé z komor Parlamentu, která jej ochránci postoupila, anebo
- z vlastní iniciativy.

Podnět:

- písemný
- obsah: vylíčení podstatných okolností věci, označení úřadu, doklad o tom, že úřad, jehož se podnět týká, byl neúspěšně vyzván k nápravě, jméno, příjmení a bydliště, u právnické osoby název, sídlo a osoby oprávněné jejím jménem jednat, toho, kdo podnět podává
- nepodléhá poplatku

Postup VOP v případě podání podnětu:

- podnět odloží, jestliže věc, které se podnět týká, nespadá do jeho působnosti anebo se netýká osoby, která podnět podala. Dále, jestliže nebyly doplněny povinné

náležitosti ani ve stanovené lhůtě, podnět je zjevně neopodstatněný, od právní moci rozhodnutí nebo od opatření či události, kterých se podnět týká, uplynula v den doručení podnětu doba delší jednoho roku, a dále věc, které se podnět týká, je projednávána soudem nebo již byla soudem rozhodnuta, nebo jde o podnět ve věci, která již byla ochráncem přešetřena a opakovaný podnět nepřináší nové skutečnosti.

- VOP stěžovatele vyrozumí a poučí jej o správném postupu, je-li podnět podle svého obsahu opravným prostředkem podle předpisů o řízení ve věcech správních nebo soudních, žalobou nebo opravným prostředkem ve správním soudnictví, anebo ústavní stížností.
- VOP zahájí šetření a písemně o tom stěžovatele vyrozumí.

Oprávnění VOP:

- vstupovat do všech prostor úřadů,
- nahlížet do spisů,
- klást otázky jednotlivým zaměstnancům úřadů,
- rozmlouvat s osobami umístěnými v zařízeních omezujících jejich svobodu
- být přítomen při ústním jednání a provádění důkazů úřady a klást přítomným osobám otázky.

Výsledky šetření:

- VOP nezjistí porušení právních předpisů ani jiná pochybení a písemně o tom vyrozumí stěžovatele i úřad.
- VOP zjistí porušení právních předpisů či jiná pochybení vyzve úřad, aby se k jeho zjištěním ve lhůtě 30 dnů vyjádřil.

VOP může předložit dotčeným orgánům doporučená opatření k nápravě:

- zahájení řízení o přezkoumání rozhodnutí, úkonu nebo postupu úřadu, lze-li je zahájit z úřední moci,
- provedení úkonů k odstranění nečinnosti,
- zahájení disciplinárního nebo obdobného řízení,
- zahájení stíhání pro trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt,
- poskytnutí náhrady škody nebo uplatnění nároku na náhradu škody.

Úřad je povinen do 30 dnů od doručení závěrečného stanoviska sdělit VOP, jaká opatření k nápravě provedl. Jestliže úřad povinnost nesplní, nebo jsou-li opatření k nápravě podle názoru VOP nedostatečná, VOP vyrozumí nadřízený úřad a není-li takového úřadu, vládu, a může o svých zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jména a příjmení osob oprávněných jednat jménem úřadu.

Jak tedy můžeme vidět, tak ombudsman nemá skutečnou pravomoc měnit nebo rušit rozhodnutí správních orgánů. Význam ombudsmana je tak spatřován především v tom, že zlepšuje vztah mezi občanem a státní mocí. V tomto vztahu však nepůsobí jako oponent státních institucí, ale měl by být prostředníkem v tomto vztahu tak, aby pomáhal napravovat vzniklé chyby. K úspěšnému fungování je však nezbytné, aby si státní správa byla vědoma své omylnosti a brala v potaz jeho doporučení a připomínky.